

hovedlinier og generalisationer er der ikke blevet plads til. (Et par skønhedspletter: København havde ikke i slutningen af 13. årh. udviklet sig til et regeringscentrum, og Erik af Pommern blev ikke valgt til konge i Norge i 1389, men hyldet, hvad der også harmonerer bedre med forfatterens skildring af Norge som et arverige).

Efter gennemgangen af den politiske historie, der ifølge sagens natur må give et disparat billede af Europa, helliger forfatteren sig i de sidste kapitler de bånd, der bandt verdensdelen sammen. I afsnit om religion, uddannelse, litteratur, kunst og handel får han disse fænomener skildret, så bestandigt det fælles, det der knytter folkene sammen, understreges. En sjælden gang føles detaljen presset ind under hovedsynspunktet – at fremkomsten af litteraturer på folkesprogene ligefrem skulle have fremmet det kulturelle fællesskab, går det dog vist ikke an at hævde – men det tæller kun lidt.

Uden på nogen måde at negligere et alment, historisk interesseret publikum bærer professor Hays bog præg af at være skrevet af en erfaren universitetslærer til brug for hans studenter. Til dette formål har den store kvaliteter. Det indledende afsnit om kilderne er nævnt. I tilknytning til hvert kapitel gives en kommenteret bibliografi, der i høj grad letter læserens vej til den videnskabelige litteratur, og som viser, hvad teksten også bekræfter, at bogen bygger på et bredt kendskab til den nyeste forskning. Foruden at være beskrivende er teksten reflekteret, og altid gives et nuanceret billede af de fænomener, der kan være forskellige meninger om. Fremstillingen støttes af 7 kort og adskillige slægtstavler.

Med professor Hays bog har vi fået en alsidig, i sine synspunkter afbalanceret og up-to-date fremstilling af Europas historie i senmiddelalderen.

ESBEN ALBRECHTSEN

HENRYK SAMSONOWICZ: *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzy nad Bałtykiem w XIV-XV w.* (Østersøbyerne i Senmiddelalderen. Studier over Hansaens historie ved Østersøen i 14.-15. årh.). Engelsk resumé. Warszawa 1968. PWN. 335 s., 4 kort. 56 złoty (5.60 \$).

Docent H. Samsonowicz (Warszawa universitet) har med lærdom og fantasi forsøgt at belyse nogle temaer fra Østersøbyernes økonomiske historie i 13- og 1400-tallet samt at give en historisk og kulturgeografisk baggrund for begivenhederne. Han gennemgår i otte kapitler begyndelse og udvikling af Hansa-forbundet, det geografiske miljø og dets forandringer, Østersø-byernes befolkning, det baltiske økonomiske område og dets forandringer i 13- og 1400-tallet, de forskellige former for økonomisk aktivitet i Hansa-byerne, købmændenes virksomhed, borgerskabets levestandard samt dets kulturelle forbindelser i senmiddelalderen.

Disse vidtspændende emner er behandlet ud fra et omfattende kendskab til moderne europæisk litteratur samt Samsonowicz' egne tidligere arbejder, til hvilke der hyppigt henvises, ligesom elevforholdet til professor M. Małowist markeres. Mange emner belyses ud fra kilder i arkiverne i Gdańsk (Danzig) og

Toruñ, og en række af resultaterne er fremlagt i tabelform (30 nummererede samt en del unummerede) eller kurver.

Anmelderen skal nøjes med at gøre opmærksom på lidt af denne rigdom. Således den vigtige liste (nr. 16) over forskellige by-embeder (kancelli, kammerni, pæle- og pundtoldforvaltning m. v., embeder der bestyrede byens lån eller produktion (teglværker og møller), registrerede grundstykkerne i byen, bestyrede dens ejendomme, fæstningsværker eller forsikringsvæsen). Derefter gennemgås kildematerialets art, dets hovedindhold og i hvilke byer embederne kendes; i noter gøres der rede for udgaver og arkiv-proveniens. En morsom opstilling (nr. 23) er foretaget over borgernes udgifter på grundlag af forskellige testamenter og inventarier. Kilderne rækker fra 1336 til 1503, og Samsonowicz deler dispositionerne op i investeringer, opsparring og forbrug, hvorefter han analyserer de respektive andele på forskellige formuestrin. Mere uprætentiøs er tabellen s. 299, hvor Samsonowicz har indholdsanalyseret en række krøniker fra 1460–1480 for at få et indblik i borgerstandens interesser. Horisonten har ofte været snæver, de store politiske begivenheder i Europa har ikke gjort noget særligt indtryk, medens fortiden har optaget sindene i forbløffende grad (nemlig med 19 %!).

Kun et enkelt afsnit røber manglende gennemarbejdning, det er de sider der er viet transporttid (s. 217–221). Forfatteren forklarer ikke, hvorfor landtransport skulle være hurtigere end søtransport i Middelhavsområdet, medens det omvendte var tilfældet i Hansa-området. Hans tabel 20 over afstanden mellem Gdańsk og forskellige byer virker forbløffende, hvad enten det drejer sig om eksempler på 1 dags sejlads mellem Visby henholdsvis Tallinn og Gdańsk eller 10 dage mellem Edinburgh og Gdańsk. For slet ikke at tale om, at han forsøger at få os til at tro, at nyheder skulle kunne nå Gdańsk fra London eller Brügge på 4 dage og fra Baie de Bourgneuf på 5–6 dage. Endelig er der uoverensstemmelser mellem resumeets og tekstens oplysninger om marchhastighed både til lands og til vands!

Bogen vil formentlig også for danske historikere være nyttig at konsultere på grund af de talrige henvisninger endog til meget speciel litteratur. Den er kommet i et til de mange tabeller og omfangsrige noter lidet praktisk paper-back format og er kun trykt i 1.000 eksemplarer. Indeks har navne og visse begreber samt citerede forfattere. Engelsk resumé findes s. 326–331.

JØRGEN STEEN JENSEN

KONRAD FRITZE: Am Wendepunkt der Hanse. Untersuchungen zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte wendischer Hansestädte in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Berlin, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1967. 272 s. 38 Mark.

De østlige af hansebyerne ved Østersøens kyst har efter anden verdenskrig været genstand for en intensiveret historisk udforskning. Det gælder f. eks. Stralsund, hvortil forfatteren af det foreliggende værk har bidraget med *Die Hansestadt Stralsund* (Schwerin 1961), men det gælder også disse byers placering i en større sam-